

УДК 635.64:631.527.5

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНОК ОЗНАК ПОМІДОРА В ЗАКРИТОМУ ГРУНТІ

В.А. Кравченко

Науково-дослідний і навчальний центр закритого ґрунту

Висвітлено результати оцінок господарсько-цінних ознак помідора в умовах плівкових теплиць. Доказано можливість отримання достовірних показників ознак при мінімальній кичкості рослин.

Вступ. Закритий ґрунт - високозатратна галузь і це не може не впливати на методичні і технологічні дослідження, на їх обсяги і якість. Тому автори завдань завжди поставлені в залежність між необхідним, що гарантує методика і якість, і можливим, що обмежено кількістю матеріально-технічних затрат.

Існує ряд положень, які визначають методичні і технологічні підходи до досліджень в умовах закритого ґрунту із овочевими культурами [2-6]. Відповідно них сортовипробування овочевих культур у закритому ґрунті здійснюється на площі не менше 5 м² в 4-кратнім повторенні. А вчені ЮБ УААН [3] рекомендують дослідження в закритому ґрунті проводити з обліковою площею 7-10 м². Рекомендації методики стосуються огірка, помідора, перцю, баклажана, капусти цвітної.

Мета досліджень. Враховуючи значну кількість селекційного матеріалу (в нашому випадку біля 4 тис. зразків) завданням наших досліджень було вивчення можливостей зменшення площі для розміщення кожного селекційного зразка в різних розсадниках.

Матеріал і методика. Дослідження проводили в умовах плівкових теплиць з гібридом помідора F₁ Ельф, який вирощували на різних площах розміщення рослин, при різній їх кількості, в залежності від типу розсадника кожен варіант оцінювався в 4-х разовому повторенні. За контроль бралися дані показників ознак, отриманих при оцінках згідно з методикою державного сортовипробування, тобто площа 5 м², 4-х разове повторення. Оцінка ознак, обліки, аналізи здійснювали за відомим методичними вказівками [5]. Статистичну обробку даних проводили за методикою, описаною Б.А. Доспеховим [1].

Результати досліджень. Рослини помідора Fі Ельф висаджувалися на площі 1,7-5 м², при кількості рослин на ділянці 5-15 шт. (табл. 1). Різні типи селекційних розсадників **передбачали** свою площу в м² і кількість рослин. Як видно з приведених даних, по різних розсадниках площа під рослинами **зменшувалася** на 1,0-3,3 м², а кількість рослин - на 3-10 шт. **Враховуючи** значну кількість селекційних зразків, загальна площа досліджуваних ділянок зменшувалася на 1/3-1/2 від **загального** обсягу. А це значне скорочення трудових і **енергетичних** затрат.

Аналіз отриманих результатів показав, що основні морфологічні ознаки рослин гібриду помідора Fі Ельф суттєво не відрізнялися, залежно від площі розміщення та кількості рослин, що вивчалися. Виявилось, що вивчення одного і того ж гібриду Fі по типу різних селекційних розсадників, з різною кількістю рослин, приводило до отримання схожих параметрів. Так, висота рослин при випробування на різній кількості рослин коливалася від 250 до 252 см (табл. 1). Різниця між вимірюваннями в межах похибки. Кількість листків до першої китиці практично була на одному рівні - 7,5-7,7 шт. Кількість листків між китицями знаходилася в межах 2,5-2,6 шт.

Таблиця 1. Морфологічні ознаки гібриду помідора Fі Ельф, плівкові теплиці (середнє за 2003-2005 рр.).

Розсадник (варіант)	Площа, м ²	Кількість рослин, шт.	Висота рослин, см	Листків до першої китиці, шт.	Листків поміж китицями, шт
Основне сорто випробування, контроль	5	15	252,0±2,2	7,7±0,4	2,6±0,4
Контрольний	4	12	250,0±2,0	7,6±0,5	2,5±0,2
Селекційний	3	9	251,0±2,5	7,5±0,5	2,5±0,2
Колекційний	1,7	5	252,0±2,7	7,7±0,8	2,6±0,4

Аналогічні результати отримані і при аналізі показників урожаю. Так, кількість плодів на рослині змінювалася від 6,2 до 6,4 шт. і була в межах похибки досліду (табл.2). Теж саме можна відмітити по ознаках: маса плода, величина раннього та товарного урожаю. Названі показники відрізнялися при вивченні на різних площах і кількості рослин один від одного в межах отриманої похибки, тобто різниця між варіантами Досліджень і контролем була не достовірною.

Таблиця 2. Ознаки урожаю гібриду помідора F₁ Ельф, плівкові теплиці
(середнє за 2003-2005 рр).

Розсадник (варіант)	Площа, м ²	Кількість рослин, шт.	Кількість плодів на китиці, шт.	Кількість плодів на рослині, шт	Маса плода, г	Урожай, кг/м ²	
						ранній	товарний
Основне сортовипробування, контроль	5	15	6,4+1,8	145,0+1,8	121,0+2.1	3,8±0,5	17,6+0,5
Контрольний	4	12	6,3+1,4	145,0+1,6	120,0+2.6	3,9+0,8	17,4+0,6
Селекційний	3	9	6,2+2,1	144,0+1,7	122,0+1,4	3,7+0,6	17,5+0,6
Колекційний	1,7	5	6,3+1,8	145,0+1,9	120,0+2.3	3,7+0,9	17,4+0,7

Звичайно, слід підкреслити, що дослідження проводилися з гібридом F₁, рослини якого генетично однорідні і фенотипово вирівняні.

І все ж, ми вважаємо, що на перших етапах селекційної роботи, коли лише розпочинається попередня оцінка зразків помідора, для скорочення обсягів площ і загальних затрат по закритому ґрунті, можливо вирощувати по 5 рослин кожного. При цьому можна отримати об'єктивні дані при зменшенні об'ємів і затрат.

Також в більш пізніх поколіннях, в послідуючих розсадниках, можна отримати достовірні показники ознак, збільшуючи площі розміщення до 3-4 м², а кількість рослин - до 9-12 шт., а відібрані, вирівняні зразки, з комплексом бажаних ознак вже оцінювати на площі 5 м² - 15 рослин, в кількох повтореннях.

Висновок. При вивченні селекційних зразків помідора в умовах плівкових теплиць можна значно зменшити трудові та енергетичні затрати, розпочавши оцінку ознак в колекційному розсаднику на 5 рослинах кожного, площею ділянки 1,7 м². В подальшому в селекційному та контрольному розсадниках площа збільшується до 3-4 м², а кількість рослин 9-12 шт. Рівень показників ознак при цьому фактично дорівнював рівню аналогічних ознак, отриманих стандартним методом.

Список літератури

1. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. - М.: Колос, 1979. - 416 с.
2. Методики державного сортовипробування сільськогосподарських культур. Картопля, овочеві та баштанні культури. - Київ, 2001. - 102 с.
3. Методика дослідної справи в овочівництві і баштанництві. - Харків, Основа, 2001.-368 с.

4 Методика проведения экспертизы сортов на відмінність, однорідність та стабільність (ВОС). - Київ - 2000. -255 с.

5. Методические указания по селекции сортов и гибридов томата для открытого и защищенного грунта. - М.: ВАСХНИЛ., 1986. -112 с.

6. Стандарты отрасли на типовые технологические процессы производства семян, овощную и бахчевую продукцию. - М., 2003. - 288 с.

Освещено результаты оценок хозяйственно-ценных признаков томата в условиях пленочных теплиц. Доказана возможность получения достоверных показателей признаков при минимальном количестве растений.

The results of evaluations the economically valuable characters of tomato in the conditions of the film greenhouses are covered. It is proved a possibility of receiving the significant figures at a minimum of plants.